

VILLE LÄHDE

Rationalismin haamu leijaillee suomalaisen politiikan yllä. Se luo uskoa, että epäonnistunut tai virheellinen argumentti on poliitikon turma. Se kuiskuttaa korvaamme, että jos täydellinen argumentti löytyy, portit kultamaahan aukeavat. Kunhan poliitikko analysoi tilanteen osuvasti ja välittää näkynsä kansalle, edustuksellisuuden alkemia tuottaa vihdoinkin sitä itseään ainaisen katinkullan sijaan.

Tämä aavesumuinen illuusio kutsuu harhapoluille ennen kaikkea suomalaista älymystöä. Toive rationaalista politiikasta heijastaa näkemystä moraalisesta puhtaudesta. Tuntuu oikeamieliseltä ajatella, että totuus, puettuna rehellisyyden kaapuun, voittaa lopulta likaisen politikoinnin. Kukaan ei ilmaise asiaa näin, koska tietysti tiedämme, miten lapselliselta se kuulostaa (avoimesti ja rehellisesti ilmaistuna). Usko kuitenkin pysyy: tämä on politiikan aito idea, ja arkitodellisuus on sen korrutunut muoto, joka voidaan murskata vain pysymällä ihanteessa.

Ja miksi ei? Vaihtoehto tuntuu karmaisevalta: kylmän realistinen politrukilla ajelu, lehmänkauppojen tekeminen, ammattimainen valehtelu, populistinen puljutus... Totuus tuntuu houkuttelevalta vaihtoehdolta, mutta näkemys perustuu väärään vastakkainasetteluun. Poliitikko ei ole viesti, joka välittyy lähettäjältä kuulijalle ja muuntuu politiikan prosesseissa toiminnaksi. Se on jatkuvaa poliittisten taitojen ja kulttuurien kehitystä ja

kamppailua niiden suunnasta. Tuossa taistossa puhutut ja kirjoitetut viestit ovat yhtä lailla osa poliittista toimintaa, ja poliitikkojen ja puolueiden kohtalot määräytyvät alati uudelleen. Unelmista viis, yksittäinen huono tai hyvä argumentti ei tämän matkanteon kurssia määritä.

Viime eduskuntavaalit eivät tietenkään muuttaneet tilannetta ratkaisevasti tällaiseen suuntaan, mutta kenties ne paljastivat politiikan luonnetta ja repivät rikki joitain illuusioita. Vaalikamppailun aikana ilakoitiin yhä uudestaan perussuomalaisista sammakoista ja uskottiin, että tätä nyt ainakaan ei voi sanoa Suomessa. Tämä viimeistään paljastaa, mitä nousukaspuolue on syönyt, ja leikkaa nousulta vähintäänkin kärjen. Vaalitulos oli näin ajatelleille katkera kalkki. Mutta kuinka paljon tästä on lopulta opittu? Sama elämöinti jatkuu. Tästä oiva esimerkki on Jussi Halla-ahon blogikirjoituksen ”Ihmisarvosta”¹ herättämä keskustelu.

Halla-ahoa perätään tunnustamaan tämä henkinen lehtolapsensa. Uskotaan, että paljastamalla tämä teksti miehen takana aukeaa koko kansalle myös mies tekstin takana. Taustalla on olettaus, että Halla-ahon kirjoitus edustaa hänen *perimmäisiä arvojaan*, ja perustelujen virheellisyys osoittaa, että hänen toimintansa on kivijalkaansa myöten hataraa. Kun tekstin kirjoittaja ei suostu keskustelemaan tekeleestään julkisuudessa, jälleen uskotaan, että tämä viimeistään paljastaa kaiken: pelkuruuden, älyllisen keskeneräisyyden, piiloutumisen sanahelinän taakse.

Tällöin kuitenkin ymmärretään väärin niin politiikka kuin moraalisen toiminnan luonne. Moraalia tarkastellaan arkielämälle vieraiden moraaliteorioiden vinouttavan prisman läpi. Moraali näyttyy rationalistisena rakennelmana, jonka perusarvojen kivijalan ylle käytäntöjen kokonaisuus kohoaa. Halla-ahon välttely ei kuitenkaan osoita, että hänellä olisi huono muisti tai että hän olisi pelkuri. Pikemmin se kertoo siitä, että essee ”Ihmisarvo” on hänelle samaa poliittisen ja moraalisen toiminnan puuroa kuin kaikki muukin. Hän tietää, että essee ei ollut hänen moraalisen katsantokantansa perusta, vaan yksi sen *ilmentymistä*. Hän ei kirjoittanut esseitä kehittääkseen moraalista ajatteluaan vaan ilmaistaakseen sitä. Kun teksti on kerran löytänyt yleisönsä nettifoorumeilla, on sen äärelle turha palata.

Moraalinen kamppailu ei ole argumentaatioanalyysia, vaan se on loputon vakuuttamista. Siksi tämän yhden viestin kohtalolla ei ole mitään väliä, kunhan toiminta jatkuu yhä useammilla areenoilla julkisessa tilassa. Ei ole olemassa yhtä ja yhtenäistä julkista tilaa, jossa minkään yksittäisen viestin välittäminen tai murskaaminen olisi lopullinen ratkaisu.

Eikö yksittäisenkin virheen paljastaminen voi silti olla teko tässä samassa julkisessa avaruudessa? Kyllä, mutta oletettuun Akilleen kantapäähän keskittyminen maksaa lopulta aina jotain. Ja jos viime vaalit kertovat jostakin niin tästä: kun politiikassa keskitytään toisen toiminnan analyysiin ja kritiikkiin, omalle ei lopulta jää tilaa. Viime vaaleissa oikeastaan kaikki muut puolueet paitsi perussuomalaiset saivat tämän oppitunnin.

Tarkoittaako tämä sitä, että moraalilla pohdinnalla ei ole merkitystä? Ei tietenkään, mutta moraalitoiminnassakin on luovuttava rationalistisesta illuusiosta tai, kuten Lars Hertzberg tässä lehdessä sanoo, ”argumentaatio-optimismista”. Yksikään moraalisen kamppailun kävijä ei voi olettaa, että hänen argumenttinsa tallentuvat yhteiseen ajattelun tietopankkiin, josta osuvat analyysit voi kutsua yhä uudestaan esiin keskustelua elävöittämään. Suurin osa puheesta ja kirjoittelusta häviää hetkellisyyden pohjattomaan kuiluun.

Siksi on puhuttava, kirjoitettava ja toimittava jatkuvasti, toistettava itseään, puettava asiat yhä uuteen asuun. On myös pelattava monenlaisilla säännöillä. Joskus tarkalla argumentaatiolla on paikkansa – myös nettifoorumeilla on tiloja, joissa keskitytään toisten moraalifilosofiseen kritiikkiin. Mutta koska yhteiskunnallisessa keskustelussa ei ole yhtä kenttää tai yksiä sääntöjä, välillä on välttämätöntä luopua perusteiden eksplikoinnista ja muistuttaa, että ihmisarvon kyseenalaistaminen on yksinkertaisesti *väärin*. Se on monien ihmisten tuntemus, jota moraalifilosofinen eksplikointi voi kyllä hienostaa, mutta joskus yhteiseen vetoaminen on tärkeämpää.

Näinhän ihmisarvot aikoinaan luotiin todellisiksi. Ihmisarvojen filosofiset perustelut eivät tulleet tyhjistä, vaan ne tarkoitettiin osallistuviksi teoiksi tilanteeseen, jossa ihmisarvosta jo kamppailtiin. Ne olivat vaihtoehtoja, joita voitiin käyttää kamppailussa samankaltaisia eriarvoisuuden teorioita vastaan. Ne muistuttivat kuu-

lijoille, että puhuvia, ajattelevia ja tuntevia ihmisiä oli muuallakin kuin kirkoissa ja palatseissa. Samalla näitä tuntemuksia eksplikoitiin kaduilla yhä uusissa kumouksissa ja uudistusliikkeissä.

”Valistuksesta” puhutaan taas pitkästä ajasta. Monet kolumnistit ovat peränneet vanhaa uskoa valistuksen ideaaleihin ja järkkymättömiin moraaliarvoihin vasta kohtana postmodernille lillunnalle. Valistuksen pioneerit riipisivät hiuksiaan. Valistus ei ollut todistamisesta seuraavaa uskoa vaan – *valistusta*. Jatkuva yhteiskunnallista toimintaa julkisissa kirjeissä, puheissa, hovikäytävien kuiskeessa, opetuksessa ja kasvatuksessa. Ytimessä on ajatus, että on luotava yhä uudelleen kriittisen ajattelun taitoja jokaisessa sukupolvessa. Samalla pitää luoda yhteiskuntia, joissa ihmisarvoa korostavilla teorioilla voisi olla uskottavuutta. Tämä on niin tärkeää, että sanotaan se vielä toiseen kertaan: tasa-arvon ja yleisen ihmisarvon vaatimusten on heijastuttava yhteiskunnallisessa todellisuudessa, tai muuten ne jäävät sanahelinäksi. Ihmisvihamielinen todellisuus luo pohjaa ihmisvihamieliselle toiminnalle.

Liberaalit näkemykset eivät ole tappiolla siksi, että postmodernit ajattelijat olisivat kyseenalaistaneet moraalien perustan ja suistaneet meidät relativistiseen syöveriin. Itse asiassa monet heistä yrittivät muistuttaa siitä, että moraalilla on käytännöllistä toimintaa, joka ei voi olla erossa muusta yhteiskunnallisesta todellisuudesta. Klassisen liberalismien ongelmana on aina ollut alistainen asema politiikalle ja taloudelle. Tasa-arvo ja yleiset ja yhtäläiset ihmisoikeudet on kytketty kohtalonsitein hyvinvoinnin lupauksiin, joita ei ole voitu pitää, ja työnjaon rakenteisiin, joihin eriarvoisuus on rakennettu sisään. Mikäli moraalifilosofinen pohdinta pysyy erossa tästä käytännön maailmasta, se saa syyttää impotenssistaan vain itseään.

Viite

- 1 <http://www.halla-aho.com/scripta/ihmisarvosta.html>

AHNEUS

niin & näin järjestää Porin filosofisen seuran kanssa paneelikeskustelun Porin opiskelijatalolla (Antinkatu 7) 12.7.2011 kello 19:00 alkaen. Tapahtuma on osa Pori Jazz -viikon SuomiAreena-tapahtumaa.

Tilaisuuteen on vapaa pääsy. Tervetuloa!